

Roda de premsa. Anuari de l'Envel·liment. Illes Balears 2018

La renda social garantida, un dret social per a les persones grans

Autora: Antònia Pascual

El 14 d'abril de 2016 va ser aprovada, a les Illes Balears, la llei que regula la renda social garantida (RESOGA). És una prestació que s'ha implementat de forma progressiva, és a dir, se n'han anat ampliant els requisits d'accés, i no és una renda universal. Des de gener de 2017, a la RESOGA també hi tenen accés les persones perceptores de pensions no contributives (PNC).

La RESOGA es pot definir com una prestació econòmica periòdica finalista dirigida a cobrir les situacions de vulnerabilitat econòmica i les despeses bàsiques de les persones, famílies o altres nuclis de convivència que es trobin en situació de pobresa. És, per tant, una renda per als més pobres.

La novetat de la renda social és que les persones que la perceben no s'incorporen al circuit dels serveis socials. No implica haver de participar en programes o activitats d'inserció laboral o social, no cal tenir una problemàtica social afegida a la manca d'ingressos econòmics, sinó que simplement no es tenen recursos suficients per afrontar la situació econòmica del moment.

A les Illes Balears, l'any 2017, l'import mínim de la prestació bàsica mensual era de 430,36 euros, i el màxim, de 776,58 euros. La RESOGA complementa l'import mínim en 108 euros mensuals. Així, la renda social permet a les persones que reben pensions no contributives percebre un import mensual de 538,38 euros.

La despesa destinada a la renda social garantida per a l'any 2017 suposa gairebé el 5% del total de la despesa de la Conselleria de Serveis Socials i Cooperació. La despesa anual per titular de la prestació és de 1.703,90 euros, mentre que la despesa mitjana anual per total de persones perceptores és de 1.035,36 euros.

Entre les persones que reben la RESOGA, el mes de desembre de 2017 se'n comptabilitzaven 2.443 de més de 64 anys (la taxa de cobertura és del 14,35%), el 99,75% de les quals són perceptores de la pensió no contributiva (2.437 en total). Pel que fa a la distribució per sexe, el 64,43% de les persones titulars són dones, i el 35,57% restant, homes. Gairebé la totalitat de les persones grans que perceben la renda social garantida tenen la nacionalitat espanyola. Per tant, el perfil, entre les persones grans seria: dones pobres perceptores d'una PNC i de nacionalitat espanyola.

Si partim de la premissa que les persones titulars de la RESOGA representen l'últim esglaó social, les dades constaten que aquest col·lectiu té un rostre majoritàriament femení. Les dones grans viuen situacions de vulnerabilitat, pobresa o exclusió social més elevades que els homes grans i que el conjunt de la societat. Aquest desequilibri el podríem atribuir a tota una vida de discriminació de gènere que té efectes negatius

en les dones grans adultes. El fet d'haver dedicat tota la vida, o una part, a tenir cura de la família i a les tasques de la llar les exclou del mercat laboral i no els dona dret a cobrar una pensió de jubilació, fet que les obliga a dependre dels altres per sobreviure.

Què aporta la renda social a les persones grans pobres?

Contribueix a disminuir els efectes de la pobresa entre aquelles persones que per edat no poden rebre ingressos de treball. Els ajuda a assolir el dret a tenir una vida digna.

El fet que la renda social garantida sigui una prestació amb un perfil clarament feminitzat contribueix a disminuir la bretxa salarial i, per tant, a atenuar la desigualtat de gènere. Així augmenta l'autonomia de les dones que pateixen pobresa greu en la mesura que millora la seva situació material. Aquest canvi és un avanç per la igualtat d'oportunitats entre homes i dones adults.

La RESOGA contribueix també a la consecució de l'envelliment actiu. El fet de disposar de més diners en una societat basada en el consum dona llibertat i augmenta les possibilitats de participar en la societat, la qual cosa fa més efectiu el dret de ciutadania.

Reptes de futur

— Seria convenient augmentar el nivell d'ingressos mínims, així com estudiar la possibilitat d'unificar el sistema de garantia d'ingressos mínims.

— Atorgar a la renda social un caràcter individual, no lligat a la conjuntura familiar. D'aquesta manera proporcionaria més autonomia a les dones, ja que els evitaria haver de dependre materialment de la parella, i també els proporcionaria històries reproductives més saludables.

— Ampliar els requisits d'accés, per garantir uns ingressos mínims a totes les persones grans que no tenen recursos per poder viure dignament.

L'eliminació de mesures de subjecció al geriàtric de Ferreries gestionat per l'INTRESS

Autors: Lydia Sánchez, Carmen Orte, Maria Teresa Coll, Catalina Pons i Lluís Ballester

Les investigacions apunten que l'ús de subjeccions no sempre assegura que la persona gran no caigui, però sí que implica un conjunt de repercussions negatives per a la persona, tant físiques com psicològiques.

Aquest estudi analitza el nombre de caigudes dels usuaris del centre residencial, així com les condicions associades. Són usuaris que mai no han estat subjectes o que han

estat sotmesos a un procés de retirada de subjeccions. Aquesta avaluació és complementada amb l'opinió dels familiars sobre la situació.

Entre els principals resultats de l'estudi s'indica que el nombre de caigudes per usuari és reduït i que les repercussions associades són lleus (un 62,5% no tenen conseqüències i un 31,3% produeixen contusions lleus). També es constaten millores notables segons la valoració de les famílies: les persones grans es converteixen en persones més actives (94,2%), augmenten les relacions socials, tenen una millora en l'estat d'ànim, fan més activitats d'autocura i participen més en les activitats del centre.

Destacaríem que, de les persones ateses, un 29,4% havia estat subjectat anteriorment i que, malgrat aquestes subjeccions, havia acabat patint alguna caiguda. Els familiars explicaven que les experiències associades a subjeccions havien resultat negatives i que, finalment, les subjeccions no havien estat necessàriament mesures preventives de les caigudes.

Són impactants les respostes d'alguns familiars quan els demanen per l'experiència que els va suposar tenir el familiar subjectat:

- *«L'espantava estar lligada al llit, i el resultat va ser que al cap de poc va deixar de caminar»*
- *«Mentre portava subjecció física, va intentar sortir del llit i va acabar caient. No vam comprendre el motiu de l'aplicació de la subjecció, si finalment va acabar caient igualment»*
- *«A causa d'estar subjecta, la meva mare va començar a sentir-se molt deprimida i apàtica».*

El debat emergeix en qüestionar-se de cada vegada més si la limitació de moviment és beneficiosa per a l'usuari. D'una banda, les subjeccions es justifiquen com a mitjà de millora de l'equilibri i per evitar lesions i caigudes, i, d'altra banda, també se subratllen algunes repercussions quan s'apliquen les subjeccions, com poden ser infeccions, incontinències, disminució de la gana, problemes psicològics, agressivitat, atrofia, feblesa muscular, malestar, risc d'asfíxia mecànica, i fins i tot mortalitat (si apareixien complicacions), pèrdua d'autonomia i de dignitat. I, a més, les subjeccions són valorades per múltiples organismes com una forma de vulneració dels drets fonamentals.

Alguns autors assenyalen que, més que beneficiar l'usuari, acaben encobrint deficiències que han de ser solucionades, com ara dèficits en les competències professionals, problemàtiques logístiques o conflictes amb familiars.

Alguns països encapçalen l'eliminació de subjeccions: Alemanya, Àustria, Països Baixos i Dinamarca. Al nostre país continua sent un repte. Les estadístiques ens mostren que en l'actualitat s'apliquen unes 600.000 contencions a Espanya. I, si hem de comparar xifres, podem dir que, enfront del 40% d'Espanya, tenim Dinamarca, que n'aplica un 2,2%, el Japó, un 4,5%, França, un 17%, etc.

Per arribar a eliminar mesures de subjecció al centre residencial de Ferreries, gestionat per l'INTRESS, es va invertir en formació per a la conscienciació del personal i els familiars, a fi de treballar la implantació del projecte a través d'una recerca constant d'alternatives individualitzades: reeducació de la marxa, revisió farmacològica, modificació ambiental, ajudes tècniques (sensors de moviment, sensors de llit). És molt important fer l'avaluació de riscos en cada cas i cercar la mesura més indicada per prevenir les caigudes i, sobretot, per evitar lesions greus. Durant el 2017, tot i haver-hi setze caigudes, el més important és que no varen tenir com a conseqüència cap lesió greu.

Envellir junts: la doble dependència

Autors: Vicenç Ferretjans Moranta, Beatriz Pozuelo Lara, Maria Magdalena Rosselló Picó i M. Dolores Roldán Pradillo

Les darreres dècades, l'esperança de vida de les persones s'ha anat allargant de manera considerable. Aquesta circumstància no s'ha produït tan sols en la població en general, sinó que altres col·lectius, com pot ser el de les persones amb discapacitat intel·lectual, s'han vist també afavorits per l'augment de l'esperança de vida global. Aquest doble envelliment, el de les persones amb discapacitat intel·lectual i el dels seus familiars, cuidadors principals en la majoria de casos, esdevé una nova situació. Aquesta circumstància, en què persones que pateixen una situació clara de vulnerabilitat pel procés d'envelliment esdevenen al mateix temps cuidadores de persones dependents per una discapacitat, és l'anomenada doble dependència.

Al nostre treball hem intentat aproximar-nos a la realitat d'aquest fet en una població de familiars de persones amb discapacitat intel·lectual de l'organització Mater Misericordiae. A més de veure quin és l'abast d'aquesta situació, intentam analitzar quins són els tipus de suport requerits per atendre'n les demandes i millorar-ne la qualitat de vida, i incitar la resta de la comunitat a indagar sobre la realitat de la doble dependència en altres col·lectius, com ara els que tenen problemes de salut mental, discapacitat física, envelliment, etc.

Respecte a aquest tema, la doble dependència, l'any 2009 el catedràtic de Psicologia de la Discapacitat i director de l'Institut Universitari d'Integració a la Comunitat (INICO) de la Universitat de Salamanca, Miguel Ángel Verdugo, ja havia realitzat un estudi de gran abast en el qual destacava com a principal preocupació de les famílies l'existència de suficients serveis residencials o habitatges supervisats, la necessitat de formació i informació per a ells mateixos, i especialment de serveis d'ajuda a la llar, tant materials com d'altres adreçats al respir emocional. Pràcticament els mateixos temes i punts d'interès i preocupació que mostren, en el mateix procés, els familiars enquestats als nostres serveis nou anys després.

Aquesta coincidència en la majoria de preocupacions i necessitats ens fa pensar que, després d'aquest temps, tot i alguns esforços per implantar solucions a les problemàtiques associades a aquest fet, encara és necessari aprofundir en l'estudi de la doble dependència, dels reptes que comporta i de les seves possibles solucions.

Aquest fenomen, la doble dependència, no és un repte només per al col·lectiu de persones amb discapacitat intel·lectual, sinó per a tota la societat i els seus col·lectius (salut mental, discapacitat física, etc.), i, per tant, un repte no tan llunyà per a les polítiques de serveis socials.

Espais de trobada: emocions, records, història i somnis

Autores: Maria A. Alarcón Bigas i M. Cristina Ferrer González

Evocar el passat, reviure'l amb el compromís i les experiències de set extraordinàries dones, és l'objectiu primordial d'aquest treball. Es remunta als últims anys del franquisme, quan aquest ja agonitzava, i passa per la Transició, fins a arribar a la política i societat actuals. Set dones coherents i compromeses, com són Francesca Bennàssar Tous (PP), M. Teresa Riera Madurell (PSOE), Catalina Serra Garcias (Ciutadans), Nina Parrón Mate (Podem) i Fina Santiago Rodríguez (MÉS). Des dels moviments socials, dues carismàtiques activistes feministes: Francesca Mas Busquets i Leonor Taboada Spinardi.

No es pot negar que la realitat és múltiple i diversa i que, sens dubte, cada persona mira l'univers des del seu propi punt de vista. Res no és estàtic, sinó un flux, un corrent dinàmic que va teixint l'esdevenir històric.

El franquisme no entenia de llibertats, ni de diversitat ni d'igualtat, per això l'anomenada Transició va ser un procés complex que va deixar alguns serrells, encara avui no resoltos. Per això, parlar dels últims quaranta anys des de perspectives polítiques, ideològiques, activistes o sindicals és d'un valor inqüestionable.

Una experiència inoblidable, plena d'aprenentatges que volem compartir. Han estat entrevistes amb un guió senzill, respostes i relats molt amplis, en què la diversitat dels temes tractats és manifesta. Solament hem anat incorporant dades de les lleis, fites històriques, dels actes, manifestacions o tancaments dels quals les testimonis ens han parlat, amb la finalitat de contextualitzar-los i facilitar-ne la comprensió o el record.

No només parlen de passat, sinó de present, i es comprometen amb el futur. Són/Som conscients que es va fer molt, que s'avança dia a dia, però també que ens queda molt per fer per construir una societat lliure, tolerant, diversa, igualitària, justa i solidària.